

HANDLINGSPLAN VED BEKYMRRINGSFULLT FRAVÆR I SKOLE OG BARNEHAGE

Forord

Innledning

Handlingsplanen gjelder hele oppvekstløpet – fra barnehage til videregående opplæring.

Målet er å sikre tidlig innsats, trygge overganger og et helhetlig samarbeid rundt barn og elever i sårbare livssituasjoner. Arbeidet med å forebygge og redusere skolefravær må organiseres systematisk og helhetlig.

Skolefravær er en kompleks utfordring, ofte med sammensatte årsaker knyttet til elevens læringsmiljø, helse og livssituasjon. Denne handlingsplanen skal være et praktisk og samordnende verktøy for å forebygge fravær, identifisere bekymringer tidlig og sikre god oppfølging av elever med bekymringsfullt eller langvarig fravær.

På oppdrag fra Samhandlingsteamet i Tynset kommune har en tverrfaglig gruppe med representanter fra skolene, barnehagene, BUP Tynset, Barneverntjenesten i Nord-Østerdal, helsestasjonen, kommunepsykologene, videregående skole og PPT NØ revidert tidligere handlingsplan for skolefravær. Arbeidet har resultert i en utvidet plan som nå også inkluderer barnehagens rolle og ansvar.

Et eget kapittel i planen beskriver hvordan barnehagen kan bidra til tidlig identifisering av sårbarhet og hvordan gode overganger til skolen kan forebygge skolefravær allerede fra første skoledag.

«**Handlingsplan ved bekymringsfullt fravær i skole og barnehage**» fungerer som en veileder for rask og systematisk innsats ved bekymring. Den definerer hva som kjennetegner bekymringsfullt fravær, og tydeliggjør roller, prosedyrer og oppgaver for skolene, barnehagene og relevante støttetjenester. Planen skal gjennomgås årlig ved oppstart av skole- og barnehageåret, både for ansatte og foresatte. Ledere ved andre instanser har ansvar for å gjøre sine ansatte kjent med innholdet i planen.

Planen bygger på følgende kunnskapsgrunnlag:

Trekantmodellen for innsats (universell, målrettet, individuell), inspirert av Response to Intervention (Kearney & Graczyk, 2014)

Oslo kommunes veileder «Bekymringsfullt skolefravær – en praktisk nærværsveileder» (2022)

Boka «Skolenekting» av Børge Holden og Jan-Ivar Sællman (2010)

Statpeds kompetansepakke om elever med nevrotilstander og skolefravær gjennomført skoleåret 2023/2024, og utdrag fra Statped sin nettside om fravær.

Handlingsplanen revideres når nye statlige retningslinjer foreligger.

Tynset 2025.

Innhold:

Forord	s. 2
Lovgrunnlaget	s. 4
Fravær barnehage – skole, føring og oppfølging	s. 5
Oppdagerkompetanse og tidlig innsats i barnehagen	s. 6
Praktisk handlingsrekkefølge – kartlegging og tiltak for barnehage	s. 7
Overgang til skolen-barnehagens oppgave i samarbeid med foresatte	s. 8
Innsats på tre nivåer – en systematisk tilnærming	s. 9
Oppdagerkompetanse og tidlig innsats – skole	s. 11
Praktisk handlingsrekke – kartlegging og tiltak for skole	s. 12
Aktuelle kartleggingsverktøy og samhandlingsarenaer	s. 13
Hjelpeinstanser	s. 14
Forslag til tiltak	s. 16
Tiltak for elever med nevroutviklingsforstyrrelser	s. 17

Vedlegg:

Kartlegging av skolesituasjon

Informasjon fra eleven

Informasjon fra foresatte

Vurderingsskjema – foresatte

Vurderingsskjema – elev

Vurderingsskjema – lærer

Bruk av SARS-skjemaene

Tabell Kearney

Forslag til tiltak som kan benyttes i samarbeidsavtalen

Samarbeidsavtale

**“Handlingsplan ved bekymringsfullt fravær i skole og barnehage”
er forankret i Lov om grunnskoleopplæringa og den videregående
opplæringa, Barnekonvensjonen, Lov om barnehager og Lov om
barn og foreldre**

Lov om grunnskoleopplæringa og den videregående opplæringa §§ 2-1 og 2-2 *Rett og
plikt til grunnskoleopplæring*

Lov om grunnskoleopplæringa og den videregående opplæringa § 5-1 Rett til
videregående opplæring

Lov om grunnskoleopplæringa og den videregående opplæringa: §§ 10-1, 10-2 og 10-3.
Det beste for eleven, Elevane sin rett til medverknad og Samarbeid med foreldra

Barnekonvensjonens artikkel 12 Barnets rett til å gi uttrykk for sin mening

Lov om grunnskoleopplæringa og den videregående opplæringa: kapittel 12 Skolemiljøet
til elevane

Lov om grunnskoleopplæringa og den videregående opplæringa: § 24-1.*Samarbeid og
samordning*

Lov om barnehager §§ 2 a. Plikt til å samarbeide med skolen om overgangen fra
barnehage til skole, 2 b Samarbeid og samordning, kapittel 2 § 3 Barns rett til medvirkning
og hensynet til barnets beste og kapittel 4 § 16 Rett til plass i barnehage

Lov om barn og foreldre § 30 annet ledd:

Dei som har foreldreansvaret, er skyldige til å gje barnet forsvarleg oppseding og forsyting.
Dei skal syte for at barnet får utdanning etter evne og givnad.

Fravær barnehage - skole, føring og oppfølging

Føring av fravær - barnehage:

- ❖ Styrer/barnehagelærer må daglig føre fravær.

Oppfølging av fravær – barnehage

- ❖ Oppmøte i barnehagen er frivillig, men fravær kan være et symptom på noe som er utfordrende eller vanskelig i livet til barnet.

Føring av fravær - skole:

- ❖ Kontaktlærer og faglærere må daglig føre fravær.
- ❖ Kontaktlærer må til enhver tid ha oversikt over fraværet til sine elever.
- ❖ Foresatte skal melde fravær via Min skole app eller på andre måter 1. fraværsdag.
- ❖ Om fraværet strekker seg over mer enn 3 dager, skal foresatte ringe kontaktlærer/skolen.
- ❖ Dersom foresatte ikke tar kontakt, skal kontaktlærer ringe for å avklare fraværet/ opprette dialog rundt fraværet.

Oppfølging av fravær - skole:

- ❖ Elevene har både en rett og en plikt til å møte opp på skolen
- ❖ Mer enn tre enkeltdager per måned: Årsaken til fraværet undersøkes av kontaktlærer.
- ❖ Når skolefraværet begrunnes med sykdom, utenom vanlige forkjølelser, omgangssyke etc., bes foresatte kontakte lege.
- ❖ Ugyldig fravær fra enkelttimer: Foresatte informeres. Ved gjentatt ugyldig fravær innkaller skolen til møte med elev og foresatte.
- ❖ Skolens ledelse har ansvar for gjennomgang av fravær minst en gang pr. mnd.

Oppdagerkompetanse og tidlig innsats i barnehagen

Barnehagen er et frivillig tilbud og foreldre/foresatte betaler for tjenesten. Dette innebærer at de foreldre/foresatte kan velge å benytte barnehagen innenfor et kjernetidspunkt hver ukedag. Foreldre/foresatte har mulighet for å ta barnet ut i ferie gjennom hele året uten at det går ut over karakterer eller fraværstatistikk. Det kan derfor være vanskelig å se om noen av barna vil være i risiko for frafall i skolen. Barnehagens rolle blir å jobbe forebyggende, da spesielt med sosial kompetanse og språkutvikling. Foresatte får informasjon om barnehagens/kommunens fokus på fravær gjennom foreldremøte og i foreldresamtaler. Barnehagen kommer med anbefalinger om når de ønsker at barna skal være tilstede i barnehagen. Det informeres om betydningen av tilstedeværelse (sosialt for barnet, læringsmiljø, tilhørighet for barnet, venner, rutiner etc.).

Mål: Å oppdage sårbarhet tidlig, styrke barnehagens rolle i det forebyggende arbeidet, og bidra til trygge overganger til skole.

Oppdagerkompetanse handler om personalets evne til å oppdage tidlige tegn på at et barn strever – før det utvikler seg til større utfordringer. Dette innebærer både faglig kompetanse og en nysgjerrig, lyttende holdning til barnets uttrykk og atferd.

I barnehagen kan dette handle om å legge merke til små endringer i hvordan barn deltar i lek, håndterer overganger, regulerer følelser eller søker kontakt. Noen barn viser tydelig at de strever, mens andre forsøker å tilpasse seg og "holde ut" på måter som ikke alltid er synlige for omgivelsene.

For å forstå barnets signaler, trenger personalet innsikt i både typiske utviklingsforløp og ulike former for sårbarhet – både biologisk, psykososialt og relasjonelt.

I tillegg trenger barnehageansatte kunnskap om nevroutviklingsforstyrrelser – som ADHD, autisme, DLD, Tourette og lærevansker – og hvordan slike forskjeller kan arte seg i en barnehagehverdag. Noen barn kan maskere eller kompensere for utfordringer, og det er derfor viktig med en kompetent og undrende tilnærming.

Praktisk handlingsrekke – kartlegging og tiltak for barnehage

Kartlegging

Noen punkter på hva en barnehagelærer kan være særlig oppmerksomme på i barnehagen, og som kan indikere sårbarhet. Dette omfatter eksempelvis:

- Barn som bruker lengre tid på tilvenning enn vanlig
- Barn som gråter når foresatte går, lengre enn vanlig/alltid
- Barn som generelt synes vanskelige å tilfredsstille, sutrer/gråter mye, er sjelden fornøyde
- Barn som synes vanskelige å trøste
- Barn som strever sosialt, mer enn vanlig for alder
- Barn som fremstår som mer engstelige enn vanlig
- Barn som fremstår som mer stille, forsiktig/sjenerte enn vanlig
- Barn som fremstår som mer rigide enn normalt utfra alder
- Barn som strever mer med overganger enn vanlig
- Barn som strever med å sove i barnehagen og/eller hjemme
- Barn som strever med mat, spiser lite, liker få ting
- Barn med utviklingsmessige forsinkelser, motorikk, språk og lek
- Barn som fremstår som svært passive
- Barn som er svært urolige/aktive, mer enn normalt ut fra alder
- Barn som klager over «vondter» man ikke finner medisinsk årsak til
- Barn som ikke vil i barnehagen
- Barn som utsettes for mobbing/krenkelser

1)

- Sikre dialog med hjemmet
- Konkretiser uro
- Dersom uro for bekymringsfullt fravær avkreftes- avslutt
- Dersom uro bekreftes- gå videre til neste punkt

2)

- Kontakt mellom foreldre og pedagogisk leder evt styrer
- Situasjonen kartlegges nærmere
- Møte mellom foreldre og barnehagetiltak besluttet.
- Tiltak settes inn, tidspunktet for evalueringen avtales med foreldrene.
- Har tiltak hatt effekt? Har nærværet økt?
- Ved fortsatt bekymring gå til pkt. 3.

3)

- Behov for tverrfaglig innsats og et utvidet lag rundt barnet sammen med foreldre og barnehage.
- Ulike alternativer for tverrfaglig samarbeid: - Drøft saken i tverrfaglig ressursteam i barnehage - barnehagen inviterer inn aktuelle andre samarbeidspartnere til møte. Tiltak drøftes, nytt møte for å evaluere.

Overgang til skolen - barnehagens oppgave i samarbeid med foreldre/foresatte

Planlegg overgangen godt

Kartlegg og dokumenter hva dere mener barnet vil trenge før skolestart, ved skolestart og etterpå

Beskriv hva barnehagen gjør av tilrettelegging

Si noe om hva dere er særlig bekymret for mht. overgangen til skole

- Beskriv barnets styrker og interesser
- Start tidlig nok (for noen kan det bety å bruke hele vårhalvåret)
- Bruk den tiden barnet trenger – tenk skreddersøm. Det betyr:
 - Flere besøk
 - Bli kjent med skoleveien
 - Bli kjent ute og inne – få komme inn i klasserommet
 - Treffe voksne på skolen – møte lærer – bygge relasjon
 - Plassering i klasse med venner/barn eleven er trygg på

Husk samtykke fra foreldrene!

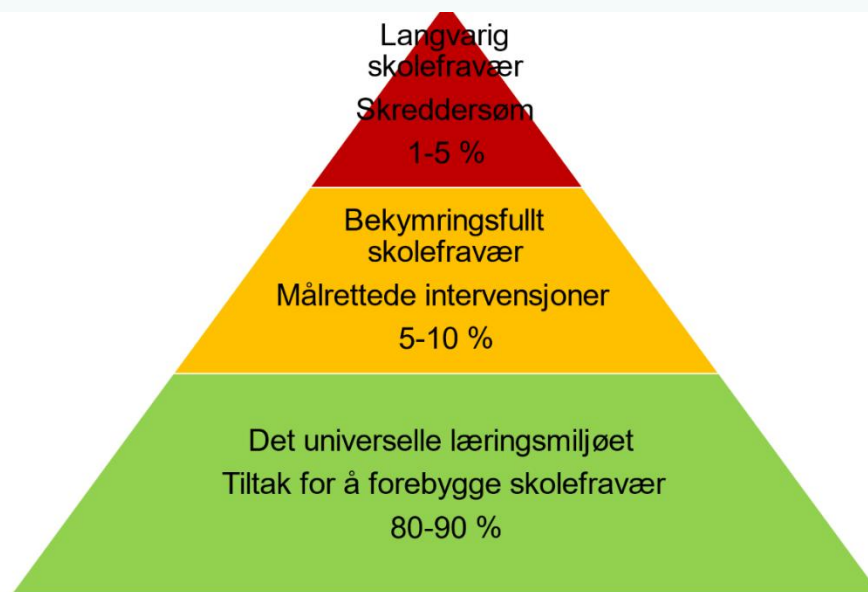
Innsats på tre nivåer – en systematisk tilnærming

I denne handlingsplanen brukes en innsatsmodell med tre nivåer, inspirert av “*Response to Intervention*” (RTI), utviklet og tilpasset skolefraværsfeltet av **Christopher A. Kearney og Patricia A. Graczyk (2014)**.

Modellen tar utgangspunkt i at tiltak må tilpasses alvoret i fraværet, elevens behov og ressursene rundt eleven. Den legger vekt på tidlig innsats, gradvis opptapping og tverrfaglig samarbeid.

Målet er å sikre **rask og riktig hjelp på riktig nivå**, og å legge til rette for at eleven kan delta i opplæring på en måte som oppleves som trygg, meningsfull og gjennomførbar.

Modellen organiseres som en trekant med tre nivåer:

Inspirert av “Response to Intervention» (Kearney og Graczyk, 2014)

Statped

Statped 2025

23.04.2025

Universelle tiltak (nivå 1)

Her skal det beskrives tiltak for hele elevgruppen, inkludert universell utforming av læringsmiljøet og grunnkompetanse på nevrodiagnoser.

Målrettede tiltak (nivå 2)

Tiltak for elever med begynnende bekymringsfullt fravær. Kartlegging, dialog og tilpasset opplæring i samarbeid med foresatte og fagpersoner.

Tidlig innsats og bruk av RIM-modellen begynner her. Vurderingsskjemaer og kartleggingsskjemaer (som SRAS-R) eller andre kartlegginger benyttes for å finne fram til gode tiltak.

RIM-modellen, en erfaringsbasert modell. RIM står for Relasjon, Inkludering og Mestring – tre grunnpilarer som må være på plass hele veien.

RIM-modellen er utviklet med utgangspunkt i Statpeds arbeid med elever med alvorlig skolefravær. Modellen kan være et nyttig verktøy til laget rundt eleven fra nivå 2 i tiltaksmodellen. Modellen består av fem faser:

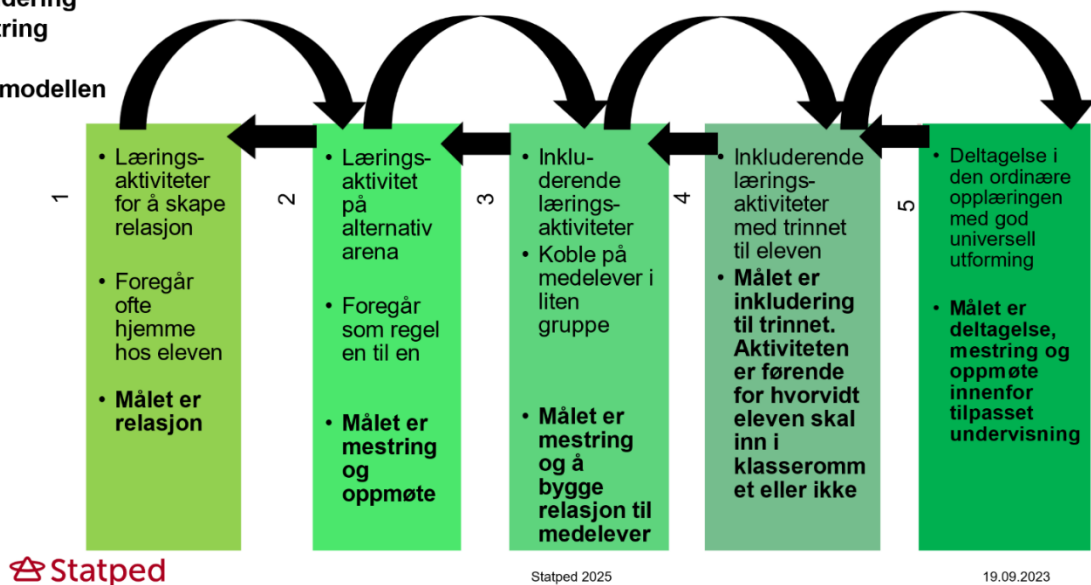
Målet er at eleven skal mestre å være en del av fellesskapet i en inkluderende og tilrettelagt lærings situasjon.

Modellen er fleksibel. Elever kan bevege seg frem og tilbake mellom fasene – avhengig av dagsform, stressnivå og opplevelser gjennom skoleåret. Det viktigste er at eleven opplever mestring og tilhørighet i hver fase – og at opplæringen gir mening og mestring.

Laget rundt eleven kan bruke modellen praktisk og lage en opptrappingsplan ut ifra hvilken fase eleven befinner seg i.

**Relasjon
Inkludering
Mestring**

RIM-modellen

Statped

Statped 2025

19.09.2023

Individnivå (nivå 3)

Skreddersydde tiltak, RIM-modellen i sin helhet og samarbeid med eksterne instanser. Detaljerte beskrivelser av kartlegging og tiltak gir en solid base som styrkes med mer eksplisitt strukturering.

Oppdagerkompetanse og tidlig innsats - skole

Mål: De som er nærmest elevene skal forstå det de ser og erfarer, kjenne igjen ulike reaksjoner, se på elevens funksjonsprofil, klare å hente ut elevens stemme, og via kunnskap få en så riktig forståelse som mulig, slik at tiltak kan settes inn tidligst mulig. På denne måten vil mange elever kunne få hjelp raskt før vanskene blir så store at skole blir et for vanskelig og ubehagelig sted å være. Tidlige tegn på fravær:

- ❖ Eleven/barnet kommer ofte for sent.
- ❖ Sporadisk fravær.
- ❖ Gjentatte episoder der eleven/barnet forsøker å unngå enkelte fag, situasjoner eller aktiviteter.
- ❖ Ønsker å ringe hjem i skoletiden eller ønsker å gå hjem i løpet av dagen.
- ❖ Foresatte tar kontakt fordi eleven/barnet gir uttrykk for å ikke ville gå på skolen/barnehagen.
- ❖ Foresatte blir værende lenge i overleveringssituasjoner eller vil være med inn i klasserommet/SFO utover det som er ordinær rutine.
- ❖ Foresatte ringer gjentatte ganger for å sjekke at barnet har det bra.
- ❖ Diffuse kroppslige plager (vondt i magen/vondt i hodet etc).
- ❖ Lav terskel for sykdom/somatisering.

Oppdagerkompetanse for lærere betyr også at de må vite noe om hva som kjennetegner de vanligste nevroutviklingsforstyrrelser (ADHD, TS, Autisme og DLD) hvor mye overlapp det er diagnosene imellom, og hva kamuflering og maskering er. De bør også kunne relativt mye om eksekutive funksjoner og de bør vite hva sensorisk annerledeshet er. Lærere bør ha så god kompetanse at de kan se på atferd og funksjon, og kunne forstå mer av hva som kanskje kan ligge bak, bli nysgjerrige og klare å snakke med elevene på en god måte.

Kunnskap om denne gruppens forhøyede stressnivå i skolen er også vesentlig, og her bør lærere kunne kjenne igjen tegnene på stress hos elever og ha kunnskap om hva kronisk stress fører til.

Elevens stemme er alltid en vesentlig faktor for å finne ut av om det vi tror vi ser faktisk stemmer. Små barn i skolen skal også høres, og de vil ofte kunne mene og fortelle oss mye om hva som plager dem og hva de ønsker annerledes hvis vi klarer å snakke med dem på en måte som er godt nok tilpasset dem.

Praktisk handlingsrekke – kartlegging og tiltak for skole

- 1) Ved bekymringsfullt skolefravær, og/eller identifiserte tidlige tegn, lager kontaktlærer og rektor en oversikt over situasjonen med utgangspunkt i vedlegg 1 a og b, gjerne gjennom samtale med eleven.
- 2) Kontaktlærer tar kontakt med foresatte og får innspill fra dem om deres opplevelse av situasjonen med utgangspunkt i vedlegg 1 c.
Ber om samtykke til å drøfte eleven med PPT og drøfting i aktuelle tverrfaglige team i kommunene og på videregående skole.
- 3) **Innen en uke** etter samtale med foresatte innkaller rektor til fagmøte i et tverrfaglig team. På bakgrunn av oversikten som er utarbeidet av skolen drøftes mulige tiltak, hvilke øvrige instanser utover PPT som kan være aktuelle å koble på (se side 13-14) og forbereder/avtaler møte med elev og foresatte.
Vurderingsskjema for skolevegring (vedlegg 2 a, b, c) og IVAS kan brukes..
- 4) **Innen 2-5 dager etter fagmøtet** innkalles foresatte og elev sammen med aktuelle hjelpeinstanser. Teamet avgjør hvem som har hovedansvaret, og avklarer mandat og ansvarsområde. Samarbeidsavtale med milepælplan skrives og følges opp/evalueres, og lagres i elevmappa.

Aktuelle kartleggingsverktøy

- Kartlegging av skolesituasjonen, 1a
- Informasjon fra eleven 1b
- Informasjon fra foresatte 1c
- Vurderingsskjema - foresatte (SRAS-R-F)
- Vurderingsskjema - elev (SRAS-R-B)
- Vurderingsskjema - (SRS-R-L)
- Sånn vil jeg ha det på skolen/SFO, Statped
- Kartlegging av triggere, Statped
- IVAS, Statped
- BTI – handlingsveileder, her finnes også gode verktøy. Tynset, Alvdal og Os har utarbeidet handlingsveiledere. De ligger ute på nett slik at alle kommuner kan benytte handlingsveilederne

Aktuelle samhandlingsarenaer

- Samarbeidsmøter
- Ansvarsgruppemøter
- Tverrfaglige samhandlingsteam (TST)
- BUT
- Ressursteam
- Mestringsteam
- IKO- identifisering, kartlegging og oppfølging - videregående skole

Hjelpeinstanser:

Pedagogisk Psykologisk Tjeneste:

- PP-tjenesten er kommunens rådgivende, veiledende og sakkyndige instans i spørsmål som omhandler barn og unge som har en vanskelig opplærings situasjon.
- Ved fravær bør PPT kobles tidlig inn.
- Tjenesten gir råd om tilrettelegging av skolegangen for eleven, både faglig og sosialt, og kan bidra til at eleven sikres kontinuitet i tiltak over tid.
- PP-tjenesten utarbeider sakkyndig vurdering når eleven har rett til individuelt tilrettelagt opplæring (ITO) for å få et tilfredsstillende utbytte av opplæringen, jf opplæringsloven § 11-6. Når elevens beste tilsier at ITO helt eller delvis bør gis et annet sted enn på skolen dvs på en alternativ opplæringsarena enn der eleven går, skal PPT vurdere om dette er et egnet tiltak.
Rektor kan gjerne i samarbeid med PPT eller andre instanser som kan opplyse saken fatte vedtak etter opplæringslovens §§ 11-4, Personlig assistanse og 11-5 Fysisk tilrettelegging og tekniske hjelpemidler.
- I spesielle tilfeller kan PPT i sakkyndig vurdering tilråde fritak fra opplæringsplikten (Opplæringsloven §2-2 3. ledd).

Helsetasjon / Skolehelsetjenesten:

- Helsetjenesten jobber for å fremme og styrke barn, unge og familiens fysiske, psykiske og sosiale helse gjennom individuelle samtaler/rutinekontroller, grupper og helseopplysning i barnegrupper.
- Tjenesten gir råd og veiledning til foresatte for blant annet å styrke relasjoner mellom barn og deres omsorgspersoner, samt venns relasjoner.
- Skolehelsetjenesten er et tilbud ved alle skolene i Nord Østerdal, med faste tilstededager, lett tilgjengelig for elever, foresatte og lærere. Det trengs ingen henvisning.

Psykisk helsetjeneste barn og unge:

- Tjenesten skal sørge for tidlig hjelp og behandling til barn og unge med milde til moderate psykiske plager, begynnende rusmiddelproblemer og reaksjoner på belastende livshendelser. Tjenesten skal ha et familieperspektiv og tilby foreldrestøtte/foreldreveiledning.
- Tjenesten er et lavterskel psykisk helsetilbud og er åpent for alle barn og unge i kommunen og deres familier. Tjenesten er uten henvisning.
- Tjenesten samarbeider på individnivå med aktuelle kommunale tjenester, andre offentlige tjenester og frivillig sektor når det er nødvendig.

Barneverntjenesten:

Har ansvar for tiltak rettet mot barnets omsorgssituasjon eller atferd.

Skolefravær kan handle om omsorgssvikt dersom foresatte tillater/godtar at barnet ikke går i grunnskolen, og heller ikke søker hjelp eller vil samarbeide med kvalifisert hjelp for å få barnet til skolen. Det kan også være tilfeller der foresatte på grunn av rus mv. ikke er fysisk i stand til å få barnet på skolen.

Skolefravær i seg selv utløser ikke meldeplikt til bvtj, men dersom skolefraværet er en del av et større atferdsproblem, for eksempel rus, vagabondering, utagering og/eller kriminalitet kan atferden falle inn under barneverntjenestens ansvar.

Du kan drøfte saken anonymt med barneverntjenesten dersom du er i tvil om saken bør meldes dit.

Opplysningsplikten gjelder bare når du vurderer at barnet utsettes for alvorlig omsorgssvikt, eller at barnet viser alvorlige atferdsvansker.

Mindre alvorlige tilfeller kan formidles til barneverntjenesten dersom foresatte og barn over 15 år samtykker.

- **Psykisk helsevern (BUP):**

Dersom barnet/ungdommen trenger psykisk helsehjelp og tiltak på kommunalt nivå ikke har ført frem, kan man søke bistand i spesialisthelsetjenesten. Henvisning til BUP må sendes fra lege, barnevernleder eller psykolog.

- **Kommunepsykologene:**

Er et lavterskeltilbud og jobber i stor grad systemrettet og forebyggende. De samarbeider med- og tilbyr veiledning, støtte og kompetanseheving til ansatte i kommunene. Denne tjenesten tar ikke imot henvisning av klienter for utredning eller behandling, men kan være med i samarbeid rundt barn, ungdom, foreldre og familier sammen med andre fagpersoner i kommunene.

- **Individuell plan - koordinator:**

Ved behov for samarbeid mellom flere tjenester kan det være aktuelt å søke om IP/koordinator i kommunen. IP er et verktøy og en metode for samarbeid mellom tjenestemottaker og tjenesteapparatet for personer som har behov for langvarige og koordinerte tjenester. IP er en plan som samordner tjenester og virkemidler fra flere tjenesteleverandører fra start til et mål.

FORSLAG TIL TILTAK

Forslag på tiltak som kan benyttes i samarbeidsavtalen avhengig av grunnen til fraværet.

Eleven unngår ting eller situasjoner som vekker ubehag	Ved mistanke om sosial fobi. Kontakt BUP og drøft henvisning dit Dette er en tilstand som det går an å gjøre noe med. Ikke la det gå tid slik at fobien blir helt fastlåst.	Eleven søker oppmerksomhet, disse elevene er ikke spesielt stresset i situasjoner på skolen	Eleven velger konkrete aktiviteter, f.eks. se TV, spille dataspill, sove om morgenen og gå inn i uheldige vennskapsforhold
Møte eleven på ubehaget, avtale mulig løsninger avhengig av hva det går ut på	Tiltakene må avklares med BUP og utføres i samarbeid med behandler på BUP	Foreldreveiledning	Etablere problemløsningsmøter for familien
	Veiledning fra BUP til skole og foreldre	Etablere god morgen-, dags- og kveldsrutiner	Øvelser i kommunikasjons- og problemløsningsferdigheter
Gradvis re-eksponering av skolesituasjoner som vekker ubehaget. Dette må skje i samarbeid med eleven		Etablere belønning ved skoledeltakelse og konsekvenser ved mangelfull deltakelse	Følgning av eleven til skolen og klasserommet om nødvendig
Lage avtale om enkel belønning/selvbelønning		Ev. lage atferdsavtale med eleven, foresatte/foreldre og skolen	Eleven må følge med på egne tanker og følelser for å oppdage kritiske situasjoner ved skoledeltakelse
			Sosial ferdighetstrening med fokus på å motstå gruppepress ift skolefravær.

Tiltak for elever med nevroutviklingsforstyrrelser (Statped)

Elever med nevroutviklingsforstyrrelser kan ha alvorlig skolefravær. Fraværet har som oftest flere årsaker og har utviklet seg over tid. Å forstå vanskene og sette inn tiltak som passer for den enkelte elev, er avgjørende for å hjelpe eleven tilbake til skolen.

Laget rundt eleven: For å hjelpe en elev med nevroutviklingsforstyrrelser og alvorlig skolefravær tilbake til skolen, bør det etableres et lag rundt eleven. Laget bør bestå av eleven selv, foreldre, en fra ledelsen på skolen og pedagogene som skal jobbe tett med eleven. Når eleven er henvist til PP-tjenesten, bør også PP-rådgiveren være en naturlig deltaker. Når andre instanser er inne, må det vurderes i hvilken grad de skal delta.

Elevens stemme: Eleven skal høres og lyttes til. Faktorer som elevens alder, utfordringer og ønsker avgjør om eleven skal delta i møtene. Uavhengig av elevens deltagelse i møtene er det nødvendig å vite hva eleven mener, og elevens stemme må innhentes av de som står eleven nær, det være seg foreldre, pedagog eller andre som eleven har en god relasjon til. Eleven kjenner sin egen situasjon, og har detaljert innsikt i hva som er ubehagelig, vanskelig og/eller skaper stress og angst i skolesituasjonen. I samtaler med eleven alene kan kartleggingsmateriell benyttes, slik at det blir lettere for eleven å uttrykke sine behov og si sin mening. Eleven kan delta på møter eller deler av møter. Ofte har foreldre og skole prøvd flere tiltak under utviklingen av det gradvis økende skolefraværet, uten å lykkes. Det kan være mange grunner til at tiltakene ikke fører frem. Hvis det ikke foreligger en god oversikt over årsakene til fraværet, vil ikke tiltakene treffe godt nok, eller ikke nå over alt som er vanskelig for eleven. For å lykkes med å finne tiltak som passer for eleven, må laget som jobber med eleven lytte til eleven både ved oppstart og underveis i utprøvingen.

Gode tiltak krever kartlegging: Foresatte og skole vil trolig kjenne til en eller flere av elevens sårbarheter, neurobiologisk betingede vansker og/eller fagvansker. For elever med nevroutviklingsforstyrrelser kan det i tillegg foreligge en rekke mindre synlige vansker, for eksempel annerledes sanseoppfattelse.

- Skaffe god og nøyaktig oversikt over hele skolesituasjon
- Uten god oversikt vil ikke tiltakene treffe vil man ikke forstå hvorfor tiltakene ikke fungerer
- Fare for å ikke sette inn tiltak på områder som er avgjørende for om eleven klarer og møte og bli værende på skolen
- For denne elevgruppen kan det være småting som må endres

Bygg en god relasjon til eleven: De som skal ha ansvar for og arbeide med eleven, må være fagpersoner som forplikter seg til å inngå i et tett samarbeid med elev og foreldre.

De må bygge en god relasjon til sårbare barn/ungdommer, og til foreldre i en vanskelig livssituasjon. Det bør være mer enn én fagperson for å forebygge og å sikre stabilitet. Det er av stor betydning at de som skal jobbe med eleven har et fora for faglige drøftinger og diskusjoner, og at det er satt av tid til planleggingsarbeidet. Elevens interesser og sterke sider må stå sentralt og være inngangsport i relasjonsbyggingen.

Dersom det er behov for undervisning i hjemmet, på alternativ opplæringsarena eller i eget rom bør man sørge for flere nærrelasjoner. Hvordan og hvor raskt de ulike fagpersonene introduseres for eleven, må tilpasses i hvert enkelt tilfelle.

For de fleste elever med nevroutviklingsforstyrrelser og skolefravær, vil veien tilbake til skolen og klasserommet ta tid og bestå av både opp- og nedturer.

Møter må legges til en trygg arena for eleven. Er eleven kun hjemme, og ikke i stand til å treffe nye mennesker på andre steder, må relasjonsbyggingen starte der. I noen tilfeller bør også opplæringen skje i hjemmet i en periode. Det er ingen som ønsker at eleven skal bli værende hjemme, og det må alltid foreligge en plan for å få eleven tilbake til skolen eller til en alternativ opplæringsarena.

Det er sjelden at en elev som har vært borte fra skolen over tid klarer å gå rett inn i en stor klasse igjen. Tilvenningen til klasseromssituasjonen må som regel skje gradvis. Noen elever vil ha behov for at rommet som settes av på skolen kun benyttes av dem en periode, for at det skal oppleves forutsigbart og trygt nok.

Elevenes rettigheter: Alle elever har rett til tilpasset opplæring. Dette betyr at opplæringen skal tilrettelegges slik at elevene får et best mulig utbytte av opplæringen ut fra sine evner og forutsetninger innenfor det allmennpedagogiske tilbudet. PP-tjenesten kan etter mottatt henvisning skrive sakkyndig vurdering av situasjon og vurdere om eleven har rett til individuelt tilrettelagt opplæring. (ITO). Skal man lykkes med å skape en positiv endring for en elev med nevroutviklingsforstyrrelser og alvorlig skolefravær, må skolen ha satt av nok ressurser til arbeidet med eleven.

Anerkjennelse og aksept: For å kunne hjelpe en elev tilbake til skolen, må laget rundt eleven både ha innsikt i hva og hvorfor det er vanskelig. Hva betyr det å ha en nevroutviklingsforstyrrelse? Hvordan oppleves skolen for denne eleven? Anerkjennelse av elevens vansker og aksept for at eleven gjør så godt han kan, er av stor betydning for å kunne hjelpe eleven tilbake til skolen.

Det kan være vanskelig for både barn og ansatte på skolen å forstå at et skolemiljø som for dem synes både trygt og godt, er for vanskelig å være i for noen elever. Det kan på samme måte være vanskelig å forstå at den pliktoppfyllende eleven, som gjør alt han skal på skolen og tilsynelatende har det bra, er utslitt etter en skoledag og må hvile eller sove når han kommer hjem.

Vi lever i et samfunn som endrer seg raskt, og fleksibilitet og endringsvilje løftes frem som viktige egenskaper for den enkelte. Skolene er derfor ofte opptatt av at elevene skal trenes i å være fleksible, og at de må tåle ulike endringer som skjer.

Elever med nevroutviklingsforstyrrelser har vansker med å være fleksible og dermed mestre de mange endringene en skoledag kan by på. For å kunne hjelpe eleven tilbake til skolen, er det derfor viktig at skolen forstår at det ikke handler om vilje til fleksibilitet og endring, men om vansker med å håndtere slike endringer. Like viktig er det å forstå og akseptere at dette ikke alltid er en ferdighet eleven kan øve opp.

Dersom det er nødvendig med mer innsikt og informasjon om elevens vansker og/eller neurobiologiske vansker, kan skolen, evt. sammen med PP-tjenesten, sørge for kursing av lærerne. Riktig informasjon om elevens tilstand, eksempelvis neurobiologiske vansker, kan være med på å gi økt innsikt, og dermed endre lærernes holdning til eleven og generell praksis.

Det er vesentlig at de som skal jobbe tett med eleven kjenner til og forstår behovene, kan gjøre nødvendige tilpasninger fortløpende, være i forkant og avverge uheldige situasjoner så langt som mulig.

Samarbeid, planer og ansvar er viktig for å lykkes: Når laget rundt eleven, via kartleggingen, har skaffet seg en god oversikt over hva eleven opplever som vanskelig, utrygt eller stressende ved skolesituasjonen, kan de starte med å lage en plan for tilrettelegging og trinnvis tilbakeføring. Her er det viktig at elevens meninger høres. Det anbefales at denne planen inngår som en del av elevens individuelle opplæringsplan (IOP). Samarbeidet kan skje via faste møter og daglige dialoger via SMS, telefon eller e-post. Et slikt arbeid må strekke seg over noe tid. Møtene bør ha klare agendaer, og preges av målrettet arbeid. Stikkord for gode møter: Hva har fungert godt og hvorfor?

- Hva fungerte ikke og hvorfor?
- Hva skal endres, når og av hvem?
- Hva er vi enige om?
- Hva skal den enkelte gjøre til neste gang?

Det er mange småting som kan være av betydning og detaljer som må endres raskt. Laget rundt eleven må derfor sørge for at informasjonen flyter godt dem imellom.

Elevene dette gjelder har i mange tilfeller erfart at det ikke fungerer å være på skolen. De kan derfor ha lite å gå på mht. å tåle en for dårlig tilrettelegging dersom de først klarer å møte opp. Laget rundt eleven må derfor sørge for at de lykkes i å gi eleven en fin opplevelse når han klarer å møte opp. Det må være så gode og sikre planer (både en plan A og en plan B) at eleven opplever mestring og at det å komme til skolen er verd å anstrenge seg for. Det anbefales at foreldre og eleven selv involveres tett i dette samarbeidet.

Avklaring av oppgaver og endringer: Laget rundt eleven bør lage klare planer for hva de skal gjøre til ulike tidspunkt, og hvem som er ansvarlig for hva. Elevene må oppleve at det som er avtalt og det de har fått beskjed om faktisk skjer. Endringer i planer bør derfor være unntaket. Eventuelle endringer i det som er avtalt bør som en hovedregel drøftes på neste møte, og igjen er elevens stemme vesentlig, slik at de endringene som gjøres stemmer med det eleven ønsker og har behov for.

Tiltakene som er beskrevet her er overførbare til elever med fravær som ikke har nevroutviklingsforstyrrelser også. Rutiner for fraværsanalyse og evaluering av tiltak er viktig for å hjelpe elevene med rett hjelp til rett tid. Dette kan komme fram i samarbeidsavtalen.